

Dokumentarni film *Dobro jutro* Ante Babaje

Nacionalni festival srednjemetražnog i kratkometražnog filma »15. Dani hrvatskog filma« održan je u Studentskom centru u Zagrebu od 14. do 20. travnja 2007. Završen je s konstatacijom da su igrani, crtani i eksperimentalni filmovi imali slabiju godinu, dok je trijumfirao dokumentarni film. Glazbeni spotovi inače slabo stoje, dok namjenski film cvjeta, zbog krupnog novca koji se ulaže u njega.

Osim programa u konkurenciji i natjecanja za nagradu Oktavijan (Hrvatskog društva filmskih kritičara) za najbolji film iz svake od spomenutih filmskih vrsta, kao i nagrade žirija za najboljeg producenta, debitanta, kameru, glazbu, montažu, scenarij i režiju, tu je bila i Velika nagrada (Grand prix) koju je dobio Babaja za dokumentarac »Dobro jutro« (uz nagradu za dokumentarni film i nagradu životno djelo). Babaja je glavni junak i glavni dobitnik ovoga festivala.

Nagradu ZLATNA ULJANICA Ocjenjivačkog suda katoličkog tjednika Glas Koncila za promicanje etičkih vrijednosti na filmu dodijeljena je dokumentarnom filmu »Tragom sjećanja« (32') redatelja i snimatelja Davora Borića i scenarista Nike Kostanića, u proizvodnji HRT-a. Film prati istodobno dvije radnje koje se tijekom filma spajaju u jednu: 48. međunarodno hodočašće i životnu (ratnu) priču hodočasnika Marijana Almaša, ratnog vojnog invalida, koji je stradao u minskom polju kraj Bogdanovaca. Kroz Marijanov lik film progovara o sudbinama i križnom putu ratnih invalida iz Domovinskog rata, te o vjeri koja im je pomogla da izdrže sve nedaće rata i poraća.

Oktavijana za eksperimentalni film dobila su dva filma: »They« (3'16'') redatelja, scenarista, snimatelja i montažera Galeba Vekića u kome vidimo kako skupina turista s Dalekog istoka razgledava Kamenita vrata. Skupina je bez turističkog vodiča pa je prepuštena vlastitoj interpretaciji viđenog. Pošto je riječ o nerazgovjetnom azijskom jeziku, vrlo je vjerojatno titlovani prijevod izmišljen. Duhoviti štosovi, ironija i zafrkancija sa svetim mjestom. Bez umjetničke vrijednosti, osim one herostratske. Drugačije stoji sa eksperimentalnom filmom »Mala smrt« (7'20'') koji je osvojio istu nagradu. Proizveden od Hrvatskog filmskog saveza redatelja, scenarista i montažera Damira Čučića u kome vidimo dokumentarne snimke šarenih bljeskova u mraku nastale snimanjem električne naprave koja strujom prži insekte. Neobično lijepo (pokretno i statično) apstraktno

slikarstvo uza zvuke električnog pražnjenja. Fasciniraju prekrasne boje, nijanse modrog, zelenog, ljubičastog, zlatnog... Strukture nalik na nebodere ili kristale. Paradoksalno je da su ti prikazi nadzemaljske ljepote ujedno prikazi smrti. I sasvim nehотиčno ovo je film o transcendenciji i onostranom.

Oktavijan za dokumentarni film, kao i veliku nagradu festivala (Grand prix), dobio je dokumentarni film »Dobro jutro« (85') scenarista i redatelja Ante Babaje. Produkcija: »Sava«, snimatelji: Ante Babaja, Goran Trbuljak, Tomislav Jagec.

Ante Babaja je pokazao da i u odmakloj starosti može snimiti izvrstan film. Dapače ovaj mu je film posebno uspio, jer je spojio inače tobože nespojive krajnosti. Krenuo je od gole dokumentarne faktografije svakodnevna života i to doslovno snimajući ga i živeći ga umah, stavivši sebe onemoćalog i na rubu života u prvi plan, a istovremeno ne odustavši od svoje sjajne filmske vizualne simbolike i čežnje za transcendencijom. Spoj gole dokumentarnosti i mistike! Koristio je i kontrapunkt života u staračkom domu s isječcima iz svojih ranijih, pa i davnih igranih i dokumentarnih filmova. Ovaj kolaž dokumenata staračkog života i filmova upravo je sjajno umontiran. Manje naglašava kontrast, a više zajedničku temu starosti i smrti. Uza smrt sporadično ide i ljubav, i ostali aspekti života, no mahom u sjeni smrti i svijetlu transcendencije.

Jedan od kritičara je napisao da je autor imao snage ne samo prikazati svoju staračku nemoć, već i narugati se svome opusu. Vjerojatno je pri tome mislio na (potkraj filma umontiranu) televizijsku persiflažu TV komentatora Dražena Ilinčića završnog prizora iz Babajine »Breze« uz pjesmu »Svakom dođe smrtna ura«. Ja to ne bih nazvao šalom na vlastiti opus, kojega Babaja s dobrim razlogom očito vrlo cijeni. Dapače se svojim opusom služi kao odškrnutim vratima prema vječnosti. Autor je već u onoj dobi, kada smrt puše za vratom, kada ironiziranje i ismijavanje Dražena Ilinčića ne može uzeti ozbiljno. Ironiziranje smrti naprosto više ne pali. Smrt je nešto pred čime se topi ironija i humor. Naravno u komedijama, gdje smrt nije zbiljska, možemo joj se uvelike smijati. Utoliko joj se više smijemo ukoliko je manje zbiljska. I u Babaje ima humora na račun staračkoga života i života u staračkome domu. No, film je ipak više blago i tanahno sumoran i depresivan. Na svom balkonu u domu Babaja ima žičanu ogradu. Da se starci ne bi prerano ubijali. Babaja koristi tu žičanu ogradu u mnogim kadrovima, snimajući kroz nju vanjski svijet, da naglasi zatvor u kome se nalazi, zatvor staračkoga doma i zatvor staračkoga tijela. On snima jeftinom malom ručnom digitalnom kamerom, kakva će i u nas za nekoliko desetljeća biti dostupna gotovo svima, u eri demokratizacije filmskog sredstva, tako da sestre u domu vide u njemu samo još jednog filmskog amatera. No, makar je olovka dostupna svima, ostao je golemi jaz između polupismenog običnog čovjeka i velikoga

književnika. Babaja tako amaterski film pretvara u vrhunsko umjetničko djelo. Najbolji dokumentarni film festivala i najbolji film festivala uopće.

Dom za stare i nemoćne nalazi se na Iblerovom trgu kod Importane galerije. Jedan od njegovih stanara Babaja (valjda naknadno) snima scenu uz pomoć drugog snimatelja kako dobiva malu digitalnu kameru. S tom je kamerom sam snimio veliku većinu građe uporabljene u filmu. Premda u nekim scenama (valjda onim naknadnim) vidimo da je na djelu i druga kamera. Sve je to Babaja sjajno umontirao. Ispočetka izgleda kao da samo želi dokumentirati ambijent u kojem živi: svoju svakodnevicu. Snima zajedničke događaje i situacije. Tu je jutarnje buđenje sestrinim kucanjem po vratima i pozdravom »Dobro jutro!« na koji se očekuje odgovor stanara, ukoliko odgovora nema postoji mogućnost da je stanar umro. (Film tako i završava, uz krvavo i čarobno jutarnje nebo koje vidimo kroz rešetke balkona čujemo kucanje, koje se sve više pojačava ne dobivši odgovora. To kucanje i riječi »Dobro jutro« simboliziraju smrt i uskrsnuće. Tako Babaja film završava svojom smrću!) Tu su i drugi rituali staračkoga doma kao što su serviranje obroka u sobi, posjete domskom liječniku, čistačice i pospremačice koje ulaze u sobu, ili sjedenje u foajeu doma. Autor je pružio uvid u malo poznati život unutar takve ustanove.

No, Babaja i uvelike izlazi iz doma u središte Zagreba, snimajući mnogobrojne prizore grada koji buja od života, radnike koji obavljaju popravke, ulične zabavljače, domaćice, prolaznike, unesrećene po koje dolazi hitna pomoć i djecu koja se igraju i tako čine kontrast i istovjetnost njegovoj starosti. U kavani Dubrovnik sastaje se s grupom intelektualaca koji debatiraju o sve mu i svačemu. Zapravo, u ovom Babajinom filmu sve buja i kipti od života grada, to nipošto nije samo osamljenost starca u svojoj sobi u staračkom domu, pa čak i u tu staračku sobu svaki čas upadaju pospremačice, donositeljice obroka i čistačice, rođaci i prijatelji, film je sjetan i mjestimično polaganijeg tempa, ali i pun dinamike i događaja. Babaja izmjenjuje brzi i polagani ritam, dukument i simboliku, sjetu i veselost i mnoge druge suprotnosti stvarajući konkretnost života.

Ovalna fontana na Iblerovom trgu koju snima kroz rešetkastu ogradu svoje sobe nabijena je simbolikom. Svojim ovalnim oblikom, svojim izviranjem vode, svojom noćnom obasjanošću unutarnjim električnim svjetlom kao da predstavlja onostranost, ili pak zaokruženost ovoga života. Oko fontane djeca se igraju, majka uči hodati svoje dijete po ogradi fontane, kao da ga uči životu, ovostranom ili onostranom. Fontanu povremeno obrađuju radnici, kao da je Bog neprekidno stvara. Čisti pogled na to transcendentno mjesto priječi žičana ograda staračkoga doma i staračkoga tijela.

No, to nije nipošto jedini Babajin pogled u zaokruženost života i transcenciju u svojim kadrovima snimljenim u Zagrebu. Tu sve vrvi od bujna života, vizualne simbolike, sudara smisla i bogatstva značenja. Tome treba pridodati izvatke iz Babajinih ranijih filmova, dokumentarnih

i igranih, koji su većinom snažno stilizirani, filmovi puni metaforike i simbolike. Najposlije iz njegova zadnjeg igranog filma »Kamenita vrata« iz kojega posuđuje prizore eksplicitne transcendencije, odnosno umiranja i uskrsnuća. Uskrsnuće je prikazano kao tunel koji vodi svijetlu, potom modro more i na kraju slike s gramofonskih ploča uskovitlane kao kroz valove, violina, anđeli koji sviraju, sve je to praćeno vrhunskom duhovnom Bachovom glazbom. Babaja u Kamentim vratima sugerira transcendenciju deformacijom slike koju postiže zrcaljenjem protagonista u vodi na pločniku, ili simulacijom valova. Valovi onostranosti titraju glazbom Bacha. Tunel je, pri tome, najstereotipnija slika umiranja i uskrsnuća. Pa ipak uza ostalu bogatu i nestereotipnu simboliku, kao izuzetak, može proći. U Babaje snijeg nije naprosto samo snijeg, ni fontana naprosto fontana, ni deformacija slike naprosto deformacija, niti nebo kroz prozor sobe naprosto atmosfera. Lik iz filma kaže za sebe da je mrtav u grobu, da je on sam te kosti dolje. Dok vidimo liječnika, protagonista Kamentih vrata, kako mrtav leži na nasipu čujemo off Ilinčića kako izgovara riječi »Ante Babaja« nad tim lešom. Babaja je već mrtav i gotovo s one strane. Zanimljivo je da Ilinčić još kaže da nam je Babaja svojim filmovima prikazao »besmislenost života«, dok je upravo obratno, Babajini filmovi pršte od simbolike, od višesmislenosti, od preobilja smisla.

Veličina ovog dokumentarca jest u tome što spaja čistu faktografiju i dokument vlastite krhkosti, sa bogatstvom života i svijeta, i s obiljem smisla i transcendencijom. U ovome dokumentarcu dobili smo jedan od najboljih hrvatskih filmova i najbolji duhovni hrvatski film uopće. Bolji od artificijelnih, hiperstiliziranih i pomalo izvještačenih »Kamenitih vrata«, gdje se osjeća da je Babaja nevjernik i strastveno religiozan umah, ali još u distanci spram transcendencije. Ova dokumentaristička faktografija sa svojim transcendentnim iskakanjima sjajno konkretizira temu umiranja i onostranosti. Dokumentaristički čist i beskompromisno hrabar uvid u osobnu fizičku ograničenost uvjetovanu starošću samo potencira to postignuće.

Josip Sanko Rabar